

2026 #2

Van Bossenmakelaar naar Kennisloket

In 2025 rondde Stichting Probos het project Nationale Bossenmakelaar af. Grondeigenaren werd hulp en begeleiding geboden op de weg naar nieuw bos en tegelijkertijd werd gewerkt aan het oplossen van (procedurele) problemen voor initiatiefnemers. Dat deden we uiteraard niet alleen. De kracht van de Nationale Bossenmakelaar zat juist in het samenwerken en verbinden: het verbinden van grond en geld, van kennis en kunde, van overheid en initiatiefnemer. Is de Nationale Bossenmakelaar nu dan verdwenen? Zeker niet! De kennis en kunde én het netwerk dat is opgebouwd blijft behouden. Ook zetten we onze werkzaamheden voort. Maar dit alles wel in iets andere vorm.

Discussie in het veld op de Kennisdag spontane bosontwikkeling.

Bos voor de toekomst

Bossen en bomen zijn onmisbaar voor mens en natuur. Ze herbergen een keur aan planten- en diersoorten, vangen fijnstof af, leggen CO₂ vast, zuiveren en houden water vast, bieden verkoeling en zijn een favoriete recreatieve bestemming. Daarmee kunnen bossen

een belangrijke rol spelen bij grote maatschappelijke opgaven. Tegelijkertijd is Nederland na Malta het land met het kleinste aandeel bos ten opzichte van het totale landoppervlak in Europa: bos vormt slechts 11% van het landgebruik. Probos staat dan ook achter de

Bos draagt bij aan natuur, biodiversiteit, welzijn. Je kunt er sporten, ontspannen, spelen. Hoe meer bos, hoe beter dus!

landelijke Bossenstrategie “Bos voor de toekomst”. Deze is in 2020 door het Rijk en de provincies opgesteld, met daarin ambities voor kwaliteit én kwantiteit van het Nederlandse bos. Eén van die ambities is het vergoten van het bosareaal met 10% in 2030. Daarnaast wordt gestreefd naar 50.000 ha nieuwe landschapselementen en 25.000 ha agroforestry in 2050.

Van idee tot Nationale Bossenmakelaar

Gezien de grote druk op de grondmarkt en de verschillende functies die moeten worden ingebed in het landelijk gebied, zijn het realiseren van die hectares nieuw bos vanaf het begin de grootste uitdaging. Stichting Probos nam daarom het initiatief voor een Nationale Bossenmakelaar en werkte dit vervolgens samen met Stichting De Lynx verder uit. Het doel was ervoor te zorgen dat er - ondanks de complexe vraagstukken die bij bosuitbreiding komen kijken - toch initiatieven op gang gebracht konden worden die de realisatie van meer bos in Nederland bewerkstelligden. Op veel plekken waren al burgerinitiatieven

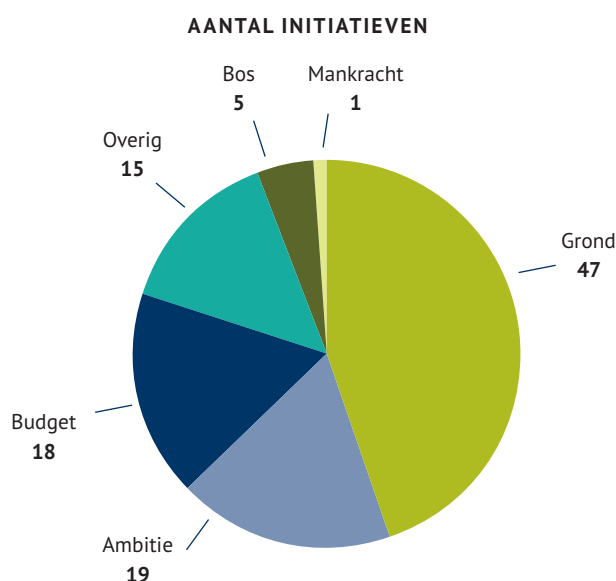
die een impuls aan bosuitbreiding wilden geven. Bedrijven gaven te kennen te willen investeren in bos om de CO₂-uitstoot te compenseren en maatschappelijke organisaties, gemeenten en provincies toonden grote betrokkenheid bij het onderwerp. En dus dachten we: “als we die energie nu eens weten te koppelen aan grondeigenaren die interesse hebben in bosuitbreiding? En die grondeigenaren ook faciliteren met advies over o.a. regelgeving en exploitatie? Dan kunnen we tot veel meer nieuwe initiatieven komen en daarmee tot hectares nieuw bos.” Tegelijkertijd signaleerden we ‘dwarsliggende’ wet- en regelgeving en tijdrovende en kostbare procedures voordat je aan bomen planten toe komt. Daarom boden we initiatiefnemers hulp en begeleiding om de weg naar nieuw bos succesvol te doorlopen, bundelden we kennis en ervaringen en kaartten we hobbels aan bij overheden.

Particuliere initiatiefnemers

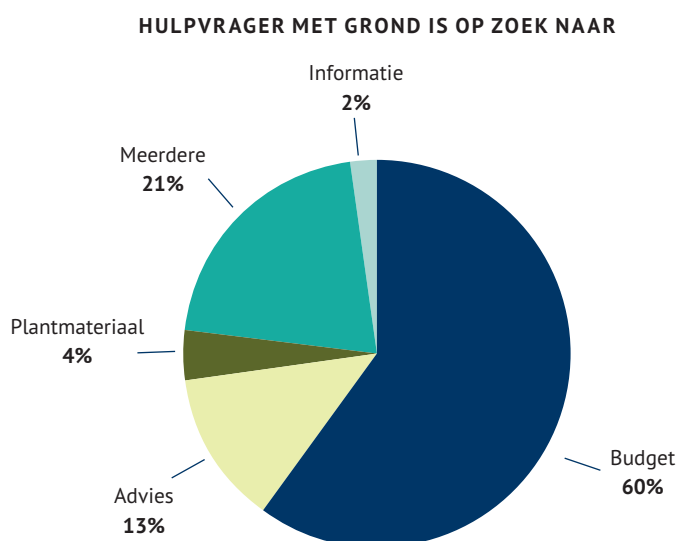
Als het gaat om de realisatie van nieuw bos is grond een cruciale factor. Omdat de overheid geen dwingende instrumenten

inzet, is het noodzakelijk grondeigenaren te stimuleren en te motiveren nieuw bos te realiseren. Sommigen denken nog helemaal niet aan bos, anderen hebben wel een idee, maar verwachten dat het niet haalbaar is. Weer een andere groep zit verstrikt in het hindernissenparcours op zoek naar financiering en worstelt zich door het woud aan regelgeving.

Gedurende de looptijd van het project hebben we 105 ‘hulpvragers’ op weg geholpen met verwijzing naar subsidies, organisaties, overheden of andere oplossingen (bijvoorbeeld in de RO-sfeer, koolstofcertificaten). Ruim de helft van de initiatiefnemers en contacten beschikten al over grond (figuur 1), anderen wilden geholpen worden bij hun ambitie nieuw bos te realiseren, boden budget aan, wilden bestaand bos omvormen naar voedselbos, etc. De categorie “overig” betreft diverse contacten die gelegd zijn om initiatiefnemers op weg te helpen, bijvoorbeeld om samenwerkingen aan te gaan. Van de initiatiefnemers die al over grond beschikten (figuur 2), was ruim de helft op zoek naar financiering. Voor al

Figuur 1. Initiatiefnemers stelden vragen over verschillende thema's met betrekking tot nieuw - en soms bestaand - bos

Figuur 2. Initiatiefnemers met eigen grond zijn vooral op zoek naar budget voor uitvoering

deze particuliere initiatiefnemers stelden Probos en De Lynx ter afronding van het project een stappenplan naar nieuw bos op: in 9 stappen van idee naar uitvoering. (te vinden via <https://debossenmakelaar.nl/stappenplan-meer-bos/>)

Provinciale boscoördinatoren en bossemakelaars

Alle provincies hebben de landelijke doelstellingen uit de Bossenstrategie vertaald naar die voor de eigen provincie. In iedere provincie is een contactpersoon voor de uitvoering van de Bossenstrategie aangewezen, de provinciale boscoördinator. Daarnaast heeft een aantal provincies (Zuid-Holland, Noord-Brabant, Limburg en voorheen ook Utrecht) een provinciale Bossenmakelaar aangesteld, om de ambities uit de provinciale bossenstrategie versneld te helpen realiseren. Contact vanuit de Nationale Bossenmakelaar met de boscoördinatoren en provinciale bossemakelaars in de provincies is heel waardevol. We wisselen ervaringen uit (van landelijk naar provincie en naar provincies onderling) en leren van elkaar. Het helpt ons accenten te leggen in de beleidsbeïnvloeding en het organiseren van themabijeenkomsten.

Archeologie

Eén van de thema's waardoor de realisatie van nieuw bos nog wel eens moeizaam verloopt, is archeologie. Sinds 2007 is het wettelijk verplicht om bij ruimtelijke projecten vooraf archeologisch (bureau)onderzoek te laten doen. Steeds vaker kwamen - zowel vanuit de grotere terreinbeheerders als van particuliere initiatiefnemers - signalen binnen dat archeologie een 'obstakel' vormt voor de bosuitbreidingsopgave: voor de initiatiefnemer onverwachte onderzoeken die bovendien niet altijd door de beschikbare subsidie worden gedekt, vraagtekens of die onderzoeken allemaal wel nodig zijn,

Spontaan ontwikkeld bos met een rijke kruidlaag.

opgetrokken wenkbrauwen over de lange looptijd voordat de bomen eindelijk de grond in kunnen. Als de uitkomst dan ook nog is dat er geen vergunning voor nieuw bos wordt afgegeven, is dat voor de initiatiefnemer helemaal teleurstellend.

Daarom namen we, samen met Staatsbosbeheer, het initiatief om een gesprek tussen bosbouwers en archeologen te faciliteren. Het doel was om mensen uit de bos-sector en mensen uit de archeologie-sector met elkaar in gesprek te laten gaan over archeologie en bosuitbreiding: hoe kunnen we beter samen optrekken bij het behoud van archeologische waarden in bosuitbreidingsprojecten? Belangrijke in-steek: bos en archeologie zijn op zich geen tegengestelde belangen. Bos kan juist nuttig zijn in het behoud van archeologische restanten. Het zorgt voor meer vocht in de bodem en dat leidt tot betere conservatie. Bovendien kun je met een goed ontwerp van je bos juist de archeologische en landschapshistorische waarden benadrukken. De belangrijkste conclusie: zorg voor het tijdig betrekken van een archeoloog bij je bosproject én zorg dat je bespreekt wat je precies gaat doen. Wanneer gemeentes,

archeologen en bosaanleggers met elkaar meedenken kan een plan gemaakt worden dat de archeologische waarden intact laat en tegelijkertijd de doorlooptijd en kosten binnen de perken houdt.

Spontane bosuitbreiding

Als het gaat om het realiseren van nieuw bos, is het in ons land de norm om bomen te planten. Echter, ook spontane bosontwikkeling kan een belangrijke bijdrage leveren aan de gewenste bosuitbreiding. Spontane bosontwikkeling biedt veel kansen om nieuw bos te creëren dat een bijdrage levert aan de biodiversiteitsdoelen, klimaatdoelen en andere maatschappelijke waarden (recreatie, waterzuivering, een gezonde leefomgeving etc.). Door natuurlijke processen hun gang te laten gaan en te versterken, kunnen zeer waardevolle bosstypen ontstaan met hun eigen dynamiek en natuurwaarden. Hierbij liggen ook kansen om zeldzame en kwetsbare boshabitattypen uit te breiden. Bovendien is dit een relatief goedkope manier om bos te realiseren.

In samenwerking met ARK Rewilding Nederland en Staatsbosbeheer trok de

Nationale Bossenmakelaar het land in, op zoek naar plekken waar bos zich spontaan had ontwikkeld én organiseerden we een Kennisdag spontane bosontwikkeling. De eerste indruk is dat vruchtbare gronden potentie zeker hebben. In combinatie met het afgraven van de bouwvoor tot vlak boven de grondwaterstand maken elzen en wilgen optimaal gebruik van de mogelijkheid. Het resultaat is een bos met stammen van variabele diktes, met in de ondergroei wolfspoot, es en lijsterbes. Waar we nog weinig over weten is het verloop van spontane bosontwikkeling op zandgrond, en ook weten we nog weinig over bosontwikkeling op rijke grond wanneer je de toplaag afgraaft. Met de kennisvragen gaan we de komende jaren verder aan de slag.

Financiering van nieuw bos

Met de komst van kabinet Schoof in 2024 ging er een streep door het zogeheten Transitiefonds, een door Rutte-IV ingesteld miljardenfonds om de doelen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) te verwezenlijken. Vanuit dat fonds was geld beschikbaar om boerenbedrijven te verduurzamen, de waterkwaliteit te verbeteren, natuurwaarden te versterken, en ook: het bosareaal uit te breiden. Het NPLG was echter één van de instrumenten om de Bossenstrategie te realiseren. Er zijn andere mogelijkheden. Slim nadenken over het combineren van functies is niets nieuws, maar is belangrijker dan ooit. Voor financiering zullen initiatiefnemers zich naast subsidies meer moeten richten op het vinden van private financiering. Bedrijven en individuen met visie die graag meewerken in de totstandbrenging van nieuw bos. Als Nationale Bossenmakelaar denken we mee met onderzoeken en initiatieven op dit vlak, zoals bijvoorbeeld de combinatie woningbouw en nieuw bos.

Van Bossenmakelaar naar Kennisloket

Er is kortom nog veel te doen om alle ambities van de Bossenstrategie tot uitvoering te brengen. Goed nieuws is dan ook dat we, met ondersteuning van het Ministerie van LNV en samen met andere organisaties en overheden, verder gaan met het slechten van barrières voor initiatiefnemers van nieuw bos. Als “Kennisloket Bossenstrategie” bouwen we voort op de opgebouwde kennis, energie en netwerk van de Nationale Bossenmakelaar.

Het doel blijft deels hetzelfde: hulp en begeleiding bieden om het proces naar realisatie van nieuw bos succesvol te doorlopen (vooral buiten het NNN). We voegen daar de andere ambities van de Bossenstrategie aan toe, in het bijzonder het revitaliseren van bos. We richten ons minder op het bemiddelen tussen initiatiefnemer en financier, maar vooral op de functie van kennisloket: waar nodig

kennisontwikkeling, maar vooral kennis monteren, ontsluiten en delen. Per thema en per doelgroep zal dit een andere vorm en aanpak hebben.

We borgen de kennis die in het kader van de Nationale Bossenmakelaar is ontwikkeld. De website www.debossenmakelaar.nl blijft in de lucht en actueel, aangepast aan een nieuwe rol als kennisloket voor meer bos en bomen. Het overzicht van provinciale subsidies wordt actueel gehouden, er worden regelmatig nieuwsberichten geplaatst en de bibliotheek wordt verder gevuld met bestaande en nieuwe rapporten, handige infobladen en goede voorbeelden. Doe jij - terreinbeheerder, provinciale bossencoördinator of -makelaar, beleidsmaker of vergunningverlener - ook mee? Samen op weg naar meer bos!

Nienke Welle en Gryanne Hamming (Stichting Probos)

Nieuw bos op voormalige landbouwgrond.